

AZ ENNIS-WEIR KRITIKAI GONDOLKODÁS TESZT VALIDITÁSÁNAK VIZSGÁLATA MAGYAR KÖZÉPISKOLÁSOK KÖRÉBEN VÉGZETT FELMÉRÉS ALAPJÁN

Barassevich Tamás

Szegedi Tudományegyetem

A kritikai gondolkodás egyike az utóbbi évtizedek legtöbbet emlegetett, a köztudatba is átszivárgott pedagógiai terminusainak. Nemzetközi szinten súlyának megfelelő intenzitással, ám annál kisebb egyetértésben kutatják a témát (Reed, 1998; ten Dam & Volman, 2004). Az előadás során prezentált kutatás az első része egy folyamatban lévő összehasonlító vizsgálatnak, amely a kritikai gondolkodás fogalmát különböző irányból megközelítő kutatók nézeteit próbálja szembesíteni egymással oly módon, hogy az általuk fejlesztett mérőeszközöket azonos mintán alkalmazva azok eredményeit veti össze. Ennek célja egyrészt e különféle megközelítéseket – amennyiben lehetséges – integráló mérőeszköz, valamint elméleti háttér kidolgozása, másrészt pedig a középiskolai tanulók kritikai gondolkodási képességeinek, valamint összefüggéseinek vizsgálata.

Jelen vizsgálatban az Ennis-Weir kritikai gondolkodás esszé-teszt saját kezűleg fordított magyar nyelvű adaptációját alkalmaztuk, amelyben a tanulók feladata egy fiktív levél megválaszolása, érvei helyességének megítélése és az ítéletek indoklása, szintén érvek segítségével. Tehát nagy hangsúlyt kapnak a szövegértési és szövegalkotási képességek, azonban ezt nem tekintettük problematikusnak, minthogy Ennis (1987) kritikaigondolkodás-konceptiójának markáns részét képezik az interpretációs, illetve a retorikai képességek.

A feladatlappal együtt egy háttérváltozókra vonatkozó adatlapot is kitöltöttünk. A mintában két véletlenszerűen kiválasztott esztergomi középiskola (egy egészségügyi szak-középiskola és egy gimnázium) egy-egy 10. és 12. évfolyamos osztálya szerepelt összesen 79 fővel. Hipotéziseinket Molnár László (2002) kutatási eredményeire alapoztuk, tehát a) általánosan alacsony eredménnyel kalkuláltunk; b) nem vártunk összefüggést a kritikai gondolkodási képesség és a szülők iskolázottsága, valamint c) az iskola típusa között, azonban d) az évfolyamok teljesítménye között szignifikáns különbségre számítottunk.

Eredményeink azonban részben cáfolták hipotéziseinket. A két évfolyam teljesítménye között nem találtunk jelentős különbséget, az iskola-típusok szerint azonban igen ($F=0,17$, n.s., $t=5,21$, $p<0,01$). Ezek, valamint az igen alacsony értékek rávilágítanak, hogy a különbség oka sajnos nem az iskolák fejlesztő hatásaiban, sokkal inkább erős szelekciós hatásukban keresendő. A kritikai gondolkodás szintje – várakozásunknak megfelelően – a családi háttérrel sem függ szorosan össze, sokkal inkább az olvasási és szövegalkotási képességekkel, ugyanis a tanulók nagy részének már a feladat értelmezése nehézségeket okozott, s a válaszok többsége teljesen irreleváns volt. Ezek alapján valószínűsíthető, hogy a teszt túlzott hangsúlyt fektet a szövegértésre, ami által nem differenciál eléggé a kritikai gondolkodás további komponenseit illetően, különös tekintettel a diszpozicionális faktorokra.